

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ

Тара, 23-25. мај 2017. године

**ПОЛИЦИЈА И ПРАВОСУДНИ
ОРГАНИ КАО ГАРАНТИ СЛОБОДЕ И
БЕЗБЕДНОСТИ У ПРАВНОЈ ДРЖАВИ**

Том 1

Тематски зборник радова

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ФОНДАЦИЈА „ХАНС ЗАЈДЕЛ“

Београд, 2017.

АНГАЖОВАЊЕ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА У ИЗВОЂЕЊУ ДОКАЗА САСЛУШАЊЕМ ОСУМЊИЧЕНОГ¹

Проф. др Тања Кесић

Проф. др Милан Жарковић

Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Ана Боровић

Више јавно тужилаштво у Београду

Апстракт: Као самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости, јавно тужилаштво своју функцију врши на основу Устава, закона, потврђеног међународног уговора и прописа донетог на основу закона. Сагласно тако дефинисаном положају јавног тужилаштва, као основно право и основна дужност јавног тужиоца издваја се гоњење учинилаца кривичних дела. У том контексту, за кривична дела за која се гони по службеној дужности, јавни тужилац је, поред осталог, надлежан и за то да руководи предистражним поступком, да одлучује о непредузимању или одлагању кривичног гоњења, да спроводи истрагу и да закључи споразум о признању кривичног дела и споразум о сведочењу. Ради стварања услова за што делотворнију реализацију његових овлашћења, сви органи који учествују у предистражном поступку, укључујући и полицију, имају законом дефинисану обавезу да о свакој предузетој радњи обавесте надлежног јавног тужиоца, као и да поступи по сва-

¹ Овај рад је резултат пројекта који финансира и реализује Криминалистичко-полицијска академија (2015-2019) под називом „Криминалитет у Србији и инструменти државне реакције“ и резултат реализовања научноистраживачког пројекта под називом „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“. Пројекат финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије (бр. 179045), реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду (2011-2015), а руководилац пројекта је редовни професор др Саша Мијалковић.

ком захтеву надлежног јавног тужиоца. Бројне тачке сусретања и прожимања активности јавног тужиоца и полиције везују се и за поступање према осумњиченом, а његово саслушање се може издвојити као једна од значајнијих кривичнопроцесних и криминалистичких радњи кроз чију реализацију се могу сагледати поједини аспекти овог односа. Иако је законодавац настојао да претпоставке и поступак саслушања осумњиченог прецизно регулише, пракса показује да поједине дилеме и даље постоје, а неретко се у питање доводи доказни значај записника сачињених том приликом. То је првенствено везано за саслушање осумњиченог у просторијама полиције у присуству односно од стране јавног тужиоца.

Кључне речи: јавни тужилац, полиција, саслушање осумњиченог, издавање записника.

УВОД

Значајно измењена правила поступања надлежних државних органа и других субјеката поводом кривичних ствари, уведена у законодавство Републике Србије Закоником о кривичном поступку из 2011. године² (у даљем тексту ЗКП), нарочито су присутна у делу који се везује за поступање одређених, по правилу, специјализованих и од судећег суда различитих државних органа у циљу прикупљања и селекције процесног материјала за мериторно одлучивање о кривичној ствари, тј. за претходни поступак.³ Уз позивање на постојећа законска решења, истиче се да више нема основа за разликовање преткривичног и претходног кривичног поступка које је присутно у судском концепту истраге, да претходни поступак чине предистражни поступак, истрага и поступак оптужења, као и то да овако конципиран претходни поступак представља тужилачки део поступка.⁴ С обзиром на чињеницу да поступање током претходног, а нарочито током предистражног поступка, подразумева и веома значајно ангажовање полиције, с правом се констатује да се савремено кривичнопроцесно законодавство Републике Србије не заснива на искључиво тужилачком, већ на тужилачко-полицијском концепту истраге.⁵

2 Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014

3 Илић, Г.П., Појам, задатак, субјекти и радње претходног кривичног поступка, *Полиција и преткривични и претходни кривични поступак, студија* – ВШУП, Земун, 2005, стр. 106

4 Предистражни поступак, се иако представља својеврсну замену за преткривични поступак, значајно разликује од њега. Бошковић, А., *Радње у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, Београд, 2015, стр. 24 и 25.

5 *ibid.* стр. 24

Иако га у члану 2 став 1 тачка 14 ЗКП, уз кривични поступак, одређује као фазу „поступка“, законодавац се није на изричит начин определио у погледу момента за који везује почетак односно окончање предистражног поступка.

Гледано кроз призму других одредби, а посебно оних у којима се наводи да је, ако постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, полиција дужна да предузме потребне мере да се пронађе учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне и да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу послужити као доказ, као и да прикупи сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка (чл. 286 ст. 1 ЗКП), може се закључити да је законодавац отпочињање предистражног поступка везао за врло низак степен сумње у погледу извршења кривичног дела које се гони по службеној дужности и поступање полиције као примарног актера,⁶ било самоиницијативно, било на захтев јавног тужиоца.⁷

Основе сумње, као материјални предуслов за поступање у предистражном поступку, законодавац дефинише као постојање скупа чињеница које посредно указују да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинилац кривичног дела (чл. 2 ст. 1 тач. 17 ЗКП). С тим у вези пажњу заслужују и одредбе члана 161 став 2 ЗКП, у којима се наводи да се посебне доказне радње могу одредити, додуше по изузетку, и према лицу за које постоје основи сумње да припрема неко од кривичних дела из става 1 члана 161.⁸

Како се постојање основа сумње одређује уз позивање на две различите ситуације, тј. за чињенични скуп који посредно указује на постојање кривичног дела, односно за онај који указује да је одређено лице учинилац кривичног дела (не наглашава се ког конкретно, па ни коришћењем израза „одређеног“, дакле било ког), може се поставити питање да ли се сматра да он постоји и случају поступања полиције у виду организованог надзирања криминогених средина, безбедносно интересантних фирми, објеката, простора и стања и догађаја у њима, односно лица склоних криминалном и другим облицима девијантног понашања. То посебно важи када промене у понашању особе која је била изразито криминално активна у претходном

6 Карактер радњи предузетих од стране полиције, иако није од значаја за дефинисање момента отпочињања предистражног поступка, може бити од значаја за дефинисање рока од 30 дана за доношење наредбе о спровођењу истраге од стране јавног тужиоца. Наиме, законодавац прописује да се она доноси пре или непосредно после прве доказне радње коју су предузели јавни тужилац или полиција у предистражном поступку, а најкасније у року од 30 дана од дана када је јавни тужилац обавештен о првој доказној радњи коју је полиција предузела (чл. 296 ст. 2 ЗКП).

7 Ово иако је законодавац изричит, када полазећи од констатације да је основно право и основна дужност јавног тужиоца гоњење учинилаца кривичних дела (чл. 43 ст. 1 ЗКП), наводи да је за кривична дела за која се гони по службеној дужности, јавни тужилац, поред осталог, надлежан да руководи предистражним поступком и спроводи истрагу.

8 Ово је у националном законодавство уведено као процесни изузетак и могуће га је применити, ако околности случаја указују да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност.

периоду (повратника) указују на континуитет таквог понашања, а у погледу извршења кривичног дела одређене врсте такав чињенични скуп није оформљен.⁹

Одредбама у којима наводи да кривични поступак може бити покренут доношењем наредбе о спровођењу истраге (чл. 296 ЗКП); 2), потврђивањем оптужнице којој није претходила истрага (чл. 341, ст. 1 ЗКП), доношењем решења о одређивању притвора пре подношења оптужног предлога у скраћеном поступку (чл. 498, ст. 2 ЗКП), одређивањем главног претреса или рочишта за изрицање кривичне санкције у скраћеном поступку (чл. 504, ст. 1, чл. 514 ст. 1 и чл. 515 ст. 1 ЗКП), односно одређивањем главног претреса у поступку за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења (чл. 523 ЗКП), законодавац је прецизније дефинисао моменат окончања предистражног поступка.

Уз наведене, као моменти окончања предистражног поступка могу се издвојити и доношење одлуке о споразуму о признању кривичног дела, о опортунитету, одбачају кривичне пријаве и слично.

ЈАВНИ ТУЖИЛАЦ КАО АКТЕР ПРЕДИСТРАЖНОГ И ИСТРАЖНОГ ПОСТУПКА

Уз дефинисање материјалних предуслова за предузимање радњи које чине окосницу предистражног поступка, законодавац дефинише и права и дужности његових кључних актера, укључујући и јавно тужилаштво. Законом о јавном тужилаштву¹⁰ оно се одређује као самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости (чл. 2, ст. 1), а као основно право и основна дужност јавног тужиоца у ЗКП наводи се гоњење учинилаца кривичних дела (чл. 43, ст. 1). Поред осталог, за кривична дела за која се гони по службеној дужности, јавни тужилац је надлежан да: руководи предистражним поступком, одлучује о непредузимању или одлагању кривичног гоњења, спроводи истрагу, закључи споразум о признању кривичног дела и споразум о сведочењу, подиже и заступа оптужбу пред надлежним судом, одустане од оптужбе, изјављује жалбе против неправноснажних судских одлука и подноси ванредне правне лекове против правноснажних суд-

9 Својим нивоом општости, неодређености и вероватноће, ова сазнања су основ за општу сумњу о могућој криминалној активности. Б. Симоновић, *Криминалистика*, Крагујевац, 2004, стр. 106; В. Водинелић, *Криминалистика*, Београд, 1984, стр. 53 и 54.

10 *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 38/2012 – одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 – одлука УС

ских одлука, предузима друге радње када је то одређено закоником (чл. 43, ст. 8 ЗКП).¹¹

Ради вршења овлашћења руководиоца предистражног поступка јавни тужилац предузима потребне радње ради гоњења учинилаца кривичних дела, а може и наложити полицији да предузима одређене радње ради откривања кривичних дела и проналажења осумњичених. Наглашава се и да је полиција дужна да изврши налог јавног тужиоца, да га о предузетим радњама редовно обавештава, као и да је у току предистражног поступка јавни тужилац овлашћен да од полиције преузме вршење радње коју је полиција на основу закона самостално предузела. (чл. 285 ЗКП).

Поред осталог, а сагласно наведеном, ако прими кривичну пријаву из које не може оценити да ли су наводи које она садржи вероватни, или ако подаци из пријаве не пружају довољно основа да може одлучити да ли ће спровести истрагу, или ако је на други начин сазнао да је извршено кривично дело, јавни тужилац може сам прикупити потребне податке, позивати грађане, под условима из члана 288, ст. 1–6 овог законика, односно поднети захтев државним и другим органима и правним лицима да му пруже потребна обавештења (чл. 282, ст. 1 ЗКП). Законодавац наглашава и то да, уколико није у могућности да сам предузме радње из става 1 овог члана, јавни тужилац може захтевати од полиције да прикупи потребна обавештења и да предузме друге мере и радње у циљу откривања кривичног дела и учиниоца наведене у чл. 286–288 ЗКП (чл. 282, ст. 4 ЗКП).

ОСУМЊИЧЕНИ КАО МОГУЋИ ИЗВОР ЛИЧНИХ ДОКАЗА

Прецизирајући значење појединих израза употребљених у ЗКП-у, законодавац је осумњиченог одредио као лице према коме је због постојања основа сумње да је учинило кривично дело надлежни државни орган у предистражном поступку предузео радњу прописану овим закоником, и лице против кога се води истрага (чл. 2, ст. 1, тач. 1). Положај осумњиченог у предистражном поступку, односно његова права и обавезе дефинисани су бројним одредбама ЗКП. Међу значајнијим су и оне које регулишу ситуације везане за осумњиченог као могући извор личних доказа.

Гледано са аспекта праксе поступања субјеката откривања, расветљавања и доказивања кривичних дела и њихових учинилаца, докази су изјаве лица (лични докази), предмети и трагови (материјални докази) који потврђују или демантују везу неког лица са кривичним делом и учиниоцем, односно

¹¹ Специфична, односно нешто шира овлашћења, и другачија процесна снага предузетих активности јавног тужиоца предвиђени су у оквиру главе VII, тачке 3 ЗКП, то јест у оквиру посебних одредби које регулишу посебне доказне радње, тј. поступак за кривична дела предвиђен у чл. 162 ЗКП.

указују на постојање других чињеница релевантних у конкретној кривичној ствари, а прибављени су на криминалистички и кривичнопроцесно ваљан начин.

Посматрано са гносеолошке стране, докази представљају све промене у средини припремања, извршења, прикривања и уживања плодова кривичног дела, које су у релевантној вези са делом. У том смислу, доказ не може створити орган кривичног поступка својом процесном радњом, већ га проузрокује само извршење кривичног дела у процесу узајамног деловања, узајамне везе између учиниоца, средства извршења, објекта напада, лица места. Орган кривичног поступка само констатује, у поступку прописаном законом, постојање те везе, и то на основу промена које су се одразиле на носиоцима криминалистичке информације – сигналима.¹² Правно регулисање доказа у Законику о кривичном поступку посвећено је начинима њиховог прикупљања, то јест извођењу радњи којима се обезбеђују и утврђују докази.¹³

Недореченост и непрецизност норми раније важећег кривичнопроцесног законодавства које су дефинисале претпоставке и поступак узимања изјава у преткривичном поступку од стране овлашћених службених лица органа унутрашњих послова, а поводом постојања сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, повлачила је за собом непотребно велике ризике за самовољу и злоупотребе, па су се критике поводом могућих кршења људских права у преткривичном поступку добрим делом односиле и на ту област.¹⁴

Због ширине могућег захвата у погледу броја лица која се могу позивати ради давања изјава, могуће сложености ситуације и значаја које дате изјаве могу имати, законодавац је 2001. године одлучио да прецизније регулише претпоставке и поступак њиховог узимања.¹⁵

Нажалост, бројне непрецизности и дилеме присутне су и у важећем ЗКП-у. На пример, у члану 288 ЗКП, а под насловом „Прикупљање обавештења од грађана“, у ставу 1 наводи се да полиција може позивати „грађане“ ради прикупљања обавештења, да се у позиву мора назначити разлог позивања и својство у коме се „грађанин“ позива, да се принудно може довести „лице“

12 В. Водинелић, *Шта је то доказ у кривичном поступку*, Зборник радова Правног факултета у Мостару, 1980–1981, стр. 97–117. Б. Симоновић, *Криминалистика*, Крагујевац, 2004, стр. 65. Различитост појмовног одређења доказа огледа се и у ставу који наглашава процесну димензију доказа и доказивања, као и разликовање предложеног, прихваћеног, или од стране суда одређеног, изведеног, провереног, оцењеног и образложеног доказа. З. Јекић, *Кривично процесно право*, осмо измењено и допуњено издање, Београд, 2003, стр. 236.

13 Јекић, *ibid.*, стр. 234.

14 Лазин, Ђ., *Лишење слободе у југословенском законодавству и међународне обавезе Југославије*, Правни живот, бр. 9, Београд, 1997, стр. 27.

15 Чолић, Г., Боровић, А., Жарковић, М., Доказни значај исказа узетих од стране овлашћених службених лица органа унутрашњих послова у преткривичном поступку, *Супротстављање организованом криминалу правни оквир, међународни стандарди и процедуре*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013, стр. 521 и 522.

које се није одазвало позиву само ако је у позиву било на то упозорено.¹⁶ Двојност израза се протеже кроз цео члан 288 ЗКП, а као посебна категорија лица од којих се могу прикупљати обавештења издвајају се и притвореници. Надаље, наглашава се да приликом поступања по одредбама овог члана полиција не може „грађане“ саслушавати у својству окривљеног, односно испитивати у својству сведока или вештака, осим у случају из члана 289 овог законика.¹⁷

У члану 289 ЗКП, под насловом „Саслушање осумњиченог“, поред осталог, наводи се да, када „прикупља обавештења“ од лица за које постоје основни сумње да је учинилац кривичног дела, полиција то лице може позивати само у „својству осумњиченог“, као и да је, ако у току прикупљања обавештења оцени да позвани „грађанин“ може бити сматран осумњиченим, полиција дужна да га одмах поучи о правима из члана 68, став 1, тач. 1 и 2 овог законика и о праву да узме браниоца који ће присуствовати његовом „саслушању“.¹⁸

Ако осумњичени пристане да дâ исказ, орган који обавља саслушање поступиће у складу са одредбама овог законика о саслушању окривљеног, под условом да су пристанак осумњиченог да буде саслушан и његов исказ током саслушања дати у присуству браниоца. Записник о овом саслушању се не издваја из списка и може се користити као доказ у кривичном поступку (чл. 289 ст. 4).

Остаје нејасно шта се дешава у случају да осумњичени не жели да узме браниоца. Да ли се тада приступа прикупљању обавештења од лица које је ради прикупљања обавештења позвано као осумњичени, односно као грађанин за ког је током прикупљања обавештења оцењено да може бити сматран осумњиченим (у складу са одредбом члана 288, а у вези са чланом 289), или саслушању осумњиченог (које се не обавља по правилима за саслушање окривљеног)?¹⁹

16 Ради прецизности, било би боље да је написано: приликом позивања лица ради прикупљања обавештења (приликом позивања ради прикупљања обавештења) мора се назначити разлог позивања и својство у коме се оно позива (мора се назначити разлог позивања и својство у коме се лица позива). Ово стога што се лица која се позивају ради прикупљања обавештења могу позивати у два својства: као грађани, односно као осумњичени.

17 Ово за случај да осумњичени у присуству адвоката пристане да дâ исказ и да је исказ дат у присуству браниоца.

18 Закоником о кривичном поступку постављено решење не обухвата и право осумњиченог да са браниоцем обави поверљив разговор (који се надзире само гледањем, а не и слушањем). Иако је ово право уз права из члана 68, став 1, тач. 2-4 и тачка 6 и став 2. ЗКП предвиђено као право ухапшеног у чл. 69, ст. 2 ЗКП, постојеће решење се чини мањкавим јер особи чија се правна и фактичка ситуација значајно променила од момента одазивања позиву и упуштања у разговор не пружа могућност да се о спорним питањима и начину одбране посаветује са изабраним браниоцем. Особа која је позвана у својству осумњиченог је, свесна ситуације, о свим овим питањима већ је могла да се договори са браниоцем који је са њом приступио по позиву.

19 Независно од опредељења за неку од овде понуђених опција, а гледано кроз призму фазе поступка у којој се радња обавља, подразумева се претходно обавештавање осумњиченог о праву да подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану,

С тим у вези је и питање евентуалне дерогације права осумњиченог да одлучи о томе хоће ли узети браниоца,²⁰ а последично и о томе да ли жели да се подвргне саслушању по одредбама ЗКП које регулишу радњу саслушање окривљеног и тиме, већ у овој фази, омогући обезбеђење доказа који би потом могли бити коришћени у даљем току поступка.

Од посебног значаја за анализу улоге јавног тужиоца у саслушању осумњиченог јесу одредбе у којима је наглашено да ће о поступању у смислу одредби ст. 1 и 2 члана 289, полиција без одлагања обавестити надлежног јавног тужиоца. Сагласно одредби чл. 289, ст. 3, јавни тужилац може да се определи за једну од три законом предвиђене опције: обавити саслушање осумњиченог, присуствовати саслушању, саслушање поверити полицији. Наглашавањем да ће полиција јавном тужиоцу без одлагања доставити записник о саслушању, ако није присутан на саслушању осумњиченог (чл. 289, ст. 5), као посебна се издваја само ситуација у којој је саслушање осумњиченог поверено полицији.

Са реченим у вези може се поставити питање да ли је циљ поменуте одредбе да обезбеди да се јавни тужилац упозна са садржајем исказа који је осумњичени дао, или да има одговарајући документ (записник) којим је саслушање документовано. Последично, јавни тужилац ће бити ускраћен за могућност благовременог увида у садржај записника о саслушању осумњиченог који је обавио полицијски службеник у његовом присуству. Одредба се може тумачити и тако да полази од претпоставке да ће јавни тужилац који је био присутан на саслушању осумњиченог, а није га обављао, одмах узети записник од полицијског службеника који је саслушање обавио.

Уз све значајнију улогу јавног тужиоца, јасно видљиву у новом концепту истраге, прихватање начела формалне истине и става о „борби једнаким средствима“ одражава раскид са правилима која су деценијама развијана у правосудној пракси. Последично, то подразумева и постављање знатно виших формалних стандарда за акте које сачињава јавни тужилац.

Међу актима тужиоца који се све чешће преиспитују кроз анализу формалних елемената налази се и записник о саслушању осумњиченог који је пристао да да исказ у присуству свог браниоца и који је саслушан по правилима која важе за саслушање окривљеног.

призна или не призна кривицу. У модификованом облику могу се препознати и права да буде обавештен о природи и разлозима оптужбе, да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу. Остаје као не баш прихватљиво упозорење да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку (ово пошто се само искази осумњиченог дати у присуству његовог браниоца, по правилима за саслушање окривљеног, могу користити као доказ на суду).

20 Ово посебно у случајевима у којима је у складу са одредбама ЗКП које предвиђају право окривљеног на обавезну одбрану од првог саслушања, а у конкретном случају се ради о постојању основа сумње да је осумњичено лице немо, глуво, слепо или неспособно да се само успешно брани, односно основа сумње да је извршило кривично дело за које је прописана казна затвора од осам година или тежа казна.

Те ситуације су честе у пракси, у ситуацијама када тужилаштво жели да благовремено, у појединим случајевима и пре подношења кривичне пријаве, „фиксира“ доказе. Користећи могућност коју је законодавац предвидео, тужилац настоји да благовременим поступањем, тј. у временском оквиру у ком су сећања и утисци актера догађаја најсвежији, добије што је могуће више квалитетних доказних информација, и то на начин и у поступку који омогућава њихово коришћење у даљем поступку. Проток времена и саслушање исте особе у каснијим фазама, поред осталог, пружају знатно веће могућности договарања око садржаја исказа између лица која су као саучесници умешани у исту криминалну делатност.

Гледано кроз призму практичног поступања, прибављањем личних доказа кроз саслушање осумњиченог по правилима о саслушању окривљеног избегава се и наступање ситуације чије се решавање, у великом броју случајева, окончава задржавањем у складу са одредбама члан 294, став 1 ЗКП. Те ситуације се неретко везују и за поступање према осумњиченом за извршење кривичног дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога из члана 246 КЗ, у случају да он, као „купац“, жели да открије од кога набавља опојну дрогу. С обзиром да полицијски службеници осумњичена лица проналазе углавном у касним поподневним и вечерњим сатима, тј. ван редовног радног времена, а у току дежурства јавног тужиоца, које је се у овом сегменту углавном своди на „консултације“, квалификовање конкретних догађаја и давање квалификација извршених кривичних дела, односно доношење решења о задржавању.

Уз речено, чињеница је да се из низа разлога, па и због уштеде материјалних средстава, ова саслушања обављају у просторијама полиције, у којима је уз двадесететворосатно ангажовање дежурних полицијских службеника обезбеђено и ангажовање дежурних полицијских службеника по појединим линијама рада. Поступање у просторијама тужилаштва може се додатно искомпликовати и због малог броја расположивих просторија, односно одсуства или малог броја службеника који се старају о безбедности у згради тужилаштва ван редовног радног времена.

Условно речено, као средња решења између саслушања осумњиченог од стране полиције у просторијама полиције и оног од стране јавног тужиоца у просторијама тужиоца, могу се издвојити саслушања од стране полиције у њеним просторијама, а у присуству јавног тужиоца, односно саслушање од стране дежурног јавног тужиоца у просторијама полиције. Приликом опредељења за другу опцију, тј. саслушање од стране јавног тужиоца у просторијама полиције, оно по правилу повлачи и његово документовање на обрасцима које имају овлашћена службена лица полиције, која садрже све законом предвиђене елементе и правне поуке.

Ради истицања чињенице да саслушање обавља јавни тужилац, али и из разлога диктираних Правилником о управи у јавним тужилаштвима, на

овим документима се увек уписује и КТ број (њиме се назначава да се ради тужилачком акту).²¹

Решења у погледу начина на који ће се приступити попуњавању садржаја записника о саслушању осумњиченог, тј. у погледу тога ко ће га по диктату тужиоца куцањем уносити у документ, нису утицала и не могу утицати на његову доказну снагу. Другим речима, тужилац се у конкретном случају може одредити и за то да убрза сам ток и ограничи време трајања саслушања и прихвати помоћ полицијског службеника који ће, на начин на који то иначе ради записничар, у записник уносити садржаје које издиктира тужилац који обавља саслушање осумњиченог. С обзиром да двадесетчетворочасовно дежурство јавног тужиоца не прати такво дежурство и ангажовање записничара, тужилац би се у случају да не прихвати техничку помоћ полицијских службеника морао концентрисати на још једну активност и „доказивати“ кроз симултано обављање послова записничара и доказивати кроз умешност брзог („слепог“) куцања.

Као и у свим другим ситуацијама, овако сачињен записник потписују сви учесници у реализацији радње.

Различити ставови у погледу правне ваљаности записника о саслушању осумњиченог од стране јавног тужиоца у просторијама полиције и уз техничку помоћ полицијског службеника који, као што то иначе ради записничар, писмено оформљује сам записник, у појединим случајевима за последицу су имали и издвајање оваквих записника на главном претресу од стране већа јер су наводно сачињени супротно одредби члана 232 ЗКП којом се предвиђа да записник пише записничар, као и то да само кад се радња предузима ван службених просторија органа поступка, а записничар се не може обезбедити, записник може писати лице које предузима радњу.

Поставља се питање да ли је оправдан овако ригидан став суда и толики степен формализма. Да ли се заиста овај „пропуст“ у сачињавању записника може сматрати разлогом за његово проглашење незаконитим и имати тако драстичну последицу као што је издвајање из списка? Сматрамо да смисао постојећих законских решења и дух ЗКП не подразумева такво понашање суда. Нарочито ако имамо у виду да се записничари „регрутују“ из реда запослених у органу поступка, што су према изричитом слову ЗКП јавни тужилац, суд и други државни орган пред којим се води поступак²² (чл. 2, ст.

21 У питању је ознака из уписника за пунолетне учиниоце кривичних дела у евиденцији која садржи основне податке о пунолетним лицима пријављеним од стране полиције или других државних органа, као и од стране других лица уколико јавни тужилац или лице које он одреди утврди да је из приложених доказа или на други начин учињено вероватним постојање основа сумње да су извршила кривична дела за које се гоњење предузима по службеној дужности, као и основне податке о примљеним обавештењима, предузетим радњама, одлукама тужиоца и поступајућих судова чл. 136, ст. 1, тач. 1, *Службени гласник РС*, бр. 110/2009, 87/2010 и 5/2012.

22 Такође, треба имати у виду да се под поступком има сматрати предистражни поступак и кривични поступак (чл. 2, ст. 1, т. 14 ЗКП).

1, т. 15), па и полиција. Према мишљењу једног броја процесуалиста, приликом одређивања записничара важно је да је тај, иначе споредни субјекат у кривичном поступку, „запослен у органу поступка и да је одређен за записничара од стране управе органа поступка или лица које води записник“²³ Будући да је јавни тужилац један од органа поступка, да је овлашћен за спровођење саслушања осумњиченог и да је руководилац целокупног предистражног поступка, мишљења смо да нема сметњи да одреди полицијског службеника, запосленог у одређеној организационој јединици МУПРС за записничара. Коначно, закон одређује обавезно присуство записничара („Записник пише записничар...“, чл. 232, ст. 2 ЗКП), а не и постојање одређених обавезних компетенција на страни записничара, због чега би се одсуство „компетентног“ записничара могло оквалификовати као повреда законских услова при предузимању одређене радње у поступку.

Овако састављен записник потписују записничар, лице које је предузело радњу, саслушани осумњичени и његов бранилац. Осумњичени има право да прочита записник и стави приговоре, који се морају унети у записник (чл. 235, ст. 1 и 9 ЗКП). Дакле, самом чињеницом да записник не саставља записничар из јавног тужилаштва, већ то чини полицијски службеник ни на који начин се не повређују права саслушаног лица нити друге одредбе закона. Неспорно је да је овом приликом осумњичени саслушан у присуству браниоца, да је саслушање обавио надлежни заменик јавног тужиоца, да га је притом упозорио на сва права, да је речено констатовано записником који је водио записничар, што је једини законски услов, с обзиром да се радња предузима у службеним просторијама органа поступка (чл. 232, ст. 2 ЗКП). Чињеница да такав записник није куцао дактилограф запослен у јавном тужилаштву, односно јавни тужилац, не може бити разлог за оспоравање његове доказне снаге.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Саслушање осумњиченог је доказна радња од изузетног кривичнопроцесног и криминалистичког значаја чије предузимање у предистражном поступку спада у надлежност јавног тужиоца. Јавни тужилац је може самостално предузети, поверити полицији или присуствовати саслушању које спроводи полиција. Већ овако дефинисана законска одредба указује на јасну намеру законодавца да једну од најчешће предузиманих доказних радњи рационално уреди и учини је ефикаснијом и економичнијом. Мада поједине одредбе о саслушању осумњиченог остављају простор за различита тумачења, као што је одредба према којој се захтева присуство браниоца при

23 Илић, Г. П., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А. *Коментар Законика о кривичном поступку, Према Законнику из 2011. године са изменама и допунама од 22. маја 2013. године*, Треће измењено и допуњено издање, ЈП Службени гласник, Београд, 2013, стр. 551.

саслушању, али се не прецизира да ли је у питању обавезна одбрана, мишљења смо да се у ту групу одредаба не могу сврстати оне којима се регулише њено записничко бележење.

Због тога је нејасно зашто се у пракси оспорава валидност записника о саслушању осумњиченог који је саставио полицијски службеник по захтеву јавног тужиоца који спроводи саслушање осумњиченог. Као што смо на претходним страницама презентовали, та чињеница није од значаја за оцену законитости и правилности како саме радње, тако и вођеног записника. Околности које могу утицати на издвајање записника о саслушању из доказног материјала односе се на непоштовање законских услова за предузимање ове радње (материјалних и формалних), спровођење радње од стране неовлашћеног органа поступка, непоштовање свих законом предвиђених права осумњиченог лица и неправилно и/или непотпуно бележење свих законом предвиђених чињеница у записнику.

Састављање или, како ЗКП каже, „писање“ записника од стране полицијског службеника у својству записничара не може представљати процесну сметњу за његову веродостојност. Полицијски службеник је лице запослено у МУПРС, које је одлуком јавног тужиоца, иначе руководиоца предистражног поступка и овлашћеног органа за предузимање саслушања осумњиченог, одређено за записничара и које ту активност треба да спроводи у складу са законом. Такође, изостанак законског уређивања неких нарочитих компетенција лица која могу бити записничари у поступку, јасно указује да је намера законодавца била да уреди услове, овлашћене субјекте и поступак спровођења саслушања осумњиченог (уосталом, и других доказних радњи), као и да пропише обавезу његовог записничког бележења од стране записничара, не предвиђајући посебна правила за ангажовање записничара, осим када је у питању спровођење доказне радње изван службених просторија, а и тада само са једним циљем, да се учини обавезним састављање записника.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бошковић, А., *Радње у претходном кривичном поступку и њихова доказна вредност*, Београд, 2015.
2. Водинелић, В., *Криминалистика*, Београд, 1984.
3. Водинелић, В., *Шта је то доказ у кривичном поступку*, Зборник радова Правног факултета у Мостару, 1980-1981.
4. Илић, Г. П., Мајић, М., Бељански, С., Трешњев, А., *Коментар Законика о кривичном поступку, Према Законнику из 2011. године са изменама и допунама од 22. маја 2013. године*, Треће измењено и допуњено издање, ЈП Службени гласник, Београд, 2013.

5. Илић, Г. П., Појам, задатак, субјекти и радње претходног кривичног поступка, *Полиција и преткривични и претходни кривични поступак, студија* – ВШУП, Земун, 2005.
6. Јекић, З., *Кривично процесно право*, осмо измењено и допуњено издање, Београд, 2003.
7. Лазин, Ђ., *Лишење слободе у југословенском законодавству и међународне обавезе Југославије*, Правни живот, бр. 9, Београд, 1997.
8. Симоновић, Б. *Криминалистика*, Крагујевац, 2004.
9. Чолић, Г., Боровић, А., Жарковић, М., Доказни значај исказа узетих од стране овлашћених службених лица органа унутрашњих послова у преткривичном поступку, *Супротстављање организованом криминалу правни оквир, међународни стандарди и процедуре*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2013.

ENGAGEMENT OF THE PUBLIC PROSECUTOR IN TAKING EVIDENCE THROUGH INTERROGATION OF A SUSPECT

Associate Professor Tanja Kesić, PhD

Full Professor Milan Žarković, PhD

Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Ana Borović

Higher Public Prosecutor's Office in Belgrade

Abstract: As autonomous state authority which prosecutes perpetrators of criminal offences and other punishable actions and takes measures in order to protect constitutionality and legality, the public prosecutor shall perform his/her function on the grounds of the Constitution, law, ratified international treaties and regulations passed on the grounds of the law. In accordance with so-defined public prosecutor's position, his/her basic right and duty are to prosecute perpetrators of criminal offences. In that context, in the case of criminal offences prosecutable *ex officio*, the public prosecutor is authorised, among other things, to manage pre-investigation proceedings, decide on not to undertake or defer criminal prosecution, conduct investigations and conclude plea agreements and agreements on giving testimony. In order to create conditions for more

effective realization of their powers, all authorities participating in pre-investigation proceedings, including the police, are required to notify the competent public prosecutor of all actions taken, as well as to comply with every request of the competent public prosecutor. Numerous points of meeting and joint activities of the public prosecutor and the police are also associated with the treatment of the suspect, and interrogation of the suspect can be singled out as one of the most important criminal procedural and criminalistic actions, through realization of which certain aspects of this relationship can be perceived. Although the legislator endeavoured to precisely regulate assumptions and process of interrogation of the suspect, practice shows that certain dilemmas still exist, and that evidential value of these records is often questioned. It is primarily related to interrogation of suspects in police premises in the presence of or by the public prosecutor.

Keywords: public prosecutor, police, interrogation of the suspect, excluding the record.